

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ सप्तमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके सप्तमः प्रपाठकः ॥

ए॒तद्वा॑ह्म॒णान्ये॒व प॑ञ्च ह॒वी॑ःषि॑ । अथेन्द्रा॒य शु॒ना॒सीरा॑य
पु॒रोडा॑शं द्वा॒दश॑क॒पालं॑ निर्व॑पति । सं॒व॒त्स॒रो वा
इन्द्रा॒शुना॒सीरः॑ । सं॒व॒त्स॒रेणै॒वास्मा॑ अन्न॒मव॑ रुन्धे । वा॒य॒व्यं
पयो॑ भवति । वा॒युर्वै वृ॒ष्ट्यै॑ प्र॒दाप॑यिता । स ए॒वास्मै॑
वृ॒ष्टिं प्र॒दाप॑यति । सौ॒र्य ए॒क॒क॒पालो॑ भवति । सू॒र्येण॑ वा
अ॒मुष्मि॑ल्लो॒के वृ॒ष्टिर्धृ॑ता । स ए॒वास्मै॑ वृ॒ष्टिं नि॒यच्छ॑ति ॥ १ ॥

द्वा॒द॒श॒ग॒व॑ः सी॒रं दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यै । दे॒वा॒सु॒राः संय॑त्ता आसन् ।
ते दे॒वा अ॒ग्निम॑ब्रुवन् । त्वया॑ वी॒रेणा॑सु॒रान॒भिभ॑वामेति ।
सोऽब्र॑वीत् । त्रे॒धाऽह॑मा॒त्मानं॑ वि॒करि॑ष्य॒ इति॑ । स त्रे॒धा-
ऽऽत्मा॑नं व्य॑कुरुत । अ॒ग्निं तृ॒तीय॑म् । रु॒द्रं तृ॒तीय॑म् । व॒रुणं॑
तृ॒तीय॑म् ॥ २ ॥

सोऽब्र॑वीत् । क इ॒दं तुरी॑यमिति । अ॒हमि॒तीन्द्रो॑ऽब्रवीत् । सन्तु
सृ॒जाव॑हा॒ इति॑ । तौ स॒म॒सृ॒जेता॑म् । स इन्द्र॑स्तु॒रीय॑मभवत् ।

यदिन्द्रस्तुरीयमभवत्। तदिन्द्रतुरीयस्येन्द्रतुरीयत्वम्। ततो वै
देवा व्यजयन्त। यदिन्द्रतुरीयं निरूप्यते विजित्यै॥३॥

वहिनीं धेनुर्दक्षिणा। यद्वहिनीं। तेनाग्नेयी। यद्वौः। तेन रौद्री।
यद्धेनुः। तेनैन्द्री। यथ्वी सती दान्ता। तेन वारुणी समृद्धौ।
प्रजापतिर्यज्ञमसृजत॥४॥

त९ सृष्ट९ रक्षा९स्यजिघा९सन्। स एताः प्रजापतिरात्मनो
देवता निरमिमीत। ताभिर्वै स दिग्भ्यो रक्षा९सि प्राणुदत।
यत्पञ्चावत्तीयं जुहोति। दिग्भ्य एव तद्यजमानो रक्षा९सि
प्राणुदते। समूढ९ रक्षः सन्दग्ध९ रक्ष इत्याह। रक्षा९स्येव
सन्दहति। अग्नये रक्षोघ्ने स्वाहेत्याह। देवताभ्य एव
विजिग्यानाभ्यो भागधेयं करोति। प्रष्टिवाही रथो दक्षिणा
समृद्धौ॥५॥

इन्द्रो वृत्र९ हत्वा। असुरान्पराभाव्यं। नमुचिमासुरं नालभत।
त९ शच्याऽगृह्णात्। तौ समलभेताम्। सौऽस्मादभिशुनतरो-
ऽभवत्। सौऽब्रवीत्। सन्धा९ सन्दधावहै। अथ त्वाऽव
स्रक्ष्यामि। न मा शुष्केण नार्द्रेण हनः॥६॥

न दिवा न नक्तमिति। स एतमपां फेनमसिञ्चत्। न वा एष

शुष्को नार्द्रो व्युष्टाऽऽसीत्। अनुदितः सूर्यः। न वा एतद्विवा
न नक्तम्। तस्यैतस्मिँल्लोके। अपां फेनेन शिर उदवर्तयत्।
तदेनमन्ववर्तत। मित्रद्रुगिति॥७॥

स एतानपामार्गानंजनयत्। तानंजुहोत्। तैर्वै स
रक्षाऽस्यपाहत। यदपामार्गहोमो भवति। रक्षसामपहत्यै।
एकोल्मुकेन यन्ति। तद्धि रक्षसां भागधेयम्। इमान्दिशं
यन्ति। एषा वै रक्षसां दिक्। स्वायामेव दिशि रक्षांसि
हन्ति॥८॥

स्वकृत इरिणे जुहोति प्रदरे वा। एतद्वै रक्षसामायतनम्।
स्व एवायतने रक्षांसि हन्ति। पूर्णमयेन सुवेण जुहोति।
ब्रह्म वै पूर्णः। ब्रह्मणैव रक्षांसि हन्ति। देवस्य त्वा सवितुः
प्रसव इत्याह। सवितृप्रसूत एव रक्षांसि हन्ति। हुतं रक्षो-
ऽवधिष्म रक्ष इत्याह। रक्षसाऽस्तृत्यै। यद्वस्ते तदक्षिणा
निरवत्यै। अप्रतीक्षमायन्ति। रक्षसामन्तर्हित्यै॥९॥

यच्छति वरुणं तृतीयं विजित्या असृजत् समृद्धौ हनो मित्रद्रुगिति हन्ति स्तृत्यै त्रीणि च॥[१]

धात्रे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपति। संवत्सरो वै
धाता। संवत्सरेणैवास्मै प्रजाः प्रजनयति। अन्वेवास्मा

अनु॑मति॑र्मन्यते। रा॒ते रा॒का। प्र सि॑नीवा॒ली ज॑नयति।
 प्र॒जास्वे॒व प्रजा॑तासु कु॒ह्वा वाचं॑ दधाति। मि॒थुनौ गावौ॑
 दक्षि॑णा॒ समृ॑द्ध्यौ। आ॒ग्रा॒वैष्ण॒वमेका॑दशकपालं॒ निर्व॑पति।
 ऐ॒न्द्रा॒वैष्ण॒वमेका॑दशकपालम्॥१०॥

वै॒ष्ण॒वं त्रि॑कपा॒लम्। वी॒र्यं॑ वा अ॒ग्निः। वी॒र्यमिन्द्रः॑। वी॒र्यं विष्णुः॑।
 प्र॒जा ए॒व प्रजा॑ता वी॒र्यं प्र॑तिष्ठापयति। तस्मा॑त्प्र॒जा वी॒र्या॑वतीः।
 वा॒म॒न ऋ॑षभो व॒ही दक्षि॑णा। यद्व॒ही। तेना॑ग्नेयः। यदृ॑षभः॥११॥
 तेनै॒न्द्रः। यद्वा॑म॒नः। तेन॑ वैष्ण॒वः समृ॑द्ध्यौ। अ॒ग्नी॒षोमी॒यमेका॑-
 दशकपालं॒ निर्व॑पति। इ॒न्द्रा॒सोमी॒यमेका॑दशकपालम्। सौ॒म्यं
 च॒रुम्। सोमो॒ वै रेतो॑धाः। अ॒ग्निः प्र॒जानां॑ प्र॒जन॑यिता।
 वृ॒द्धाना॒मिन्द्रः॑ प्र॒दाप॑यिता। सोमं॑ ए॒वास्मै॑ रेतो॒ दधा॑ति॥१२॥
 अ॒ग्निः प्र॒जां प्र॑ज॒नय॑ति। वृ॒द्धामिन्द्रः॑ प्र॒यच्छ॑ति। ब॒भ्रुर्दक्षि॑णा॒
 समृ॑द्ध्यौ। सो॒मा॒पौष्णं॑ च॒रुं निर्व॑पति। ऐ॒न्द्रा॒पौष्णं॑
 च॒रुम्। सोमो॒ वै रेतो॑धाः। पू॒षा प॑शूनां प्र॒जन॑यिता।
 वृ॒द्धाना॒मिन्द्रः॑ प्र॒दाप॑यिता। सोमं॑ ए॒वास्मै॑ रेतो॒ दधा॑ति। पू॒षा
 प॒शून्प्र॑ज॒नय॑ति॥१३॥

वृद्धानिन्द्रः प्रयच्छति। पौष्णश्चरुर्भवति। इयं वै पूषा।
अस्यामेव प्रतितिष्ठति। श्यामो दक्षिणा समृद्धौ। बहु वै
पुरुषो मेध्यमुपगच्छति। वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपति।
संवत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः। संवत्सरेणैवैनं स्वदयति।
हिरण्यं दक्षिणा॥१४॥

पवित्रं वै हिरण्यम्। पुनात्येवैनम्। बहु वै राजन्योऽनृतं
करोति। उपं जाम्यै हरते। जिनाति ब्राह्मणम्। वदत्यनृतम्।
अनृते खलु वै क्रियमाणे वरुणो गृह्णाति। वारुणं यवमयं चरुं
निर्वपति। वरुणपाशादेवैनं मुञ्चति। अश्वो दक्षिणा। वारुणो
हि देवतयाऽश्वः समृद्धौ॥१५॥

ऐन्द्रावैष्णवमेकादशकपालं यदृषभो दधाति पूषा पशून्प्रजनयति हिरण्यं दक्षिणा दक्षिणैकं
च॥

[२]

रत्निनामेतानि हवींषि भवन्ति। एते वै राष्ट्रस्य प्रदातारः।
एतेऽपादातारः। य एव राष्ट्रस्य प्रदातारः। येऽपादातारः।
त एवास्मै राष्ट्रं प्रयच्छन्ति। राष्ट्रमेव भवति। यत्समाहृत्य
निर्वपेत्। अरत्निनः स्युः। यथायथं निर्वपति रत्नित्वाय॥१६॥
यत्सद्यो निर्वपेत्। यावतीमेकेन हविषाऽऽशिषमव रुन्धे।

तावतीमवरुन्धीत। अन्वहन्निर्वपति। भूयसीमेवाशिषमव
 रुन्धे। भूयसो यज्ञक्रतूनुपैति। बारुहस्पत्यं चरुं निर्वपति
 ब्रह्मणो गृहे। मुखत एवास्मै ब्रह्म सङ्श्यति। अथो ब्रह्मन्नेव
 क्षत्रमन्वारम्भयति। शितिपृष्ठो दक्षिणा समृद्धौ॥१७॥

ऐन्द्रमेकादशकपालः राजन्यस्य गृहे। इन्द्रियमेवाव रुन्धे।
 ऋषभो दक्षिणा समृद्धौ। आदित्यं चरुं महिष्यै गृहे। इयं वा
 अदितिः। अस्यामेव प्रतितिष्ठति। धेनुर्दक्षिणा समृद्धौ। भगाय
 चरुं वावातायै गृहे। भगमेवास्मिन्दधाति। विचिन्तगर्भा पष्ठौही
 दक्षिणा समृद्धौ॥१८॥

नैर्ऋतं चरुं परिवृत्तयै गृहे कृष्णानां व्रीहीणां नखनिर्भिन्नम्।
 पाप्मानमेव निर्ऋतिं निरवदयते। कृष्णा कूटा दक्षिणा
 समृद्धौ। आग्नेयमष्टाकपालः सेनान्यो गृहे। सेनामेवास्य
 सङ्श्यति। हिरण्यं दक्षिणा समृद्धौ। वारुणं दशकपालः
 सूतस्य गृहे। वरुणसवमेवाव रुन्धे। महानिरष्टो दक्षिणा
 समृद्धौ। मारुतः सप्तकपालं ग्रामण्यो गृहे॥१९॥

अन्नं वै मरुतः। अन्नमेवाव रुन्धे। पृश्निर्दक्षिणा समृद्धौ।
 सावित्रं द्वादशकपालं क्षत्तुर्गृहे प्रसूत्यै। उपध्वस्तो दक्षिणा

समृद्धौ। आश्विनं द्विकपालं सङ्गृहीतुर्गृहे। अश्विनौ वै देवानां भिषजौ। ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोति। सवात्यौ दक्षिणा समृद्धौ। पौष्णं चरुं भागदुघस्य गृहे॥२०॥

अन्नं वै पूषा। अन्नमेवाव रुन्धे। श्यामो दक्षिणा समृद्धौ। रौद्रं गावीधुकं चरुमक्षावापस्य गृहे। अन्तत एव रुद्रं निरवदयते। शबल उद्धारो दक्षिणा समृद्धौ। द्वादशैतानि हवींषि भवन्ति। द्वादश मासाः संवत्सरः। संवत्सरेणैवास्मै राष्ट्रमवरुन्धे। राष्ट्रमेव भवति॥२१॥

यन्न प्रति निर्वपेत्। रत्निनं आशिषोऽवरुन्धीरन्। प्रतिनिर्वपति। इन्द्राय सुत्राम्णे पुरोडाशमेकादशकपालम्। इन्द्रायां होमुचै। आशिष एवावरुन्धे। अयं नो राजा वृत्रहा राजा भूत्वा वृत्रं वेध्यादित्याह। आशिषमेवैतामा शास्ते। मैत्राबारुहस्पत्यं भवति। श्वेतायै श्वेतवत्सायै दुग्धे॥२२॥

बारुहस्पत्ये मैत्रमपि दधाति। ब्रह्म चैवास्मै क्षत्रं च समीचीं दधाति। अथो ब्रह्मन्नेव क्षत्रं प्रतिष्ठापयति। बारुहस्पत्येन पूर्वेण प्रचरति। मुखत एवास्मै ब्रह्म सङ्श्यति। अथो ब्रह्मन्नेव क्षत्रमन्वारम्भयति। स्वयं कृता वेदिर्भवति। स्वयं

दि॒नं ब॒रु॒हिः। स्व॒यं कृ॒त इ॒ध्मः। अ॒न॒भि॒जि॒त॒स्या॒भि॒जि॒त्यै।
तस्मा॒द्रा॒ज्ञा॒मर॑ण्यम॒भि॒जि॒तम्। सै॒व श्वे॒ता श्वे॒तव॑त्सा॒ दक्षि॑णा॒
समृ॑द्धौ॥ २३॥

र॒त्नित्वा॒य॒ समृ॑द्धौ प॒ष्ठौही दक्षि॑णा॒ समृ॑द्धौ ग्रा॒म॒ण्यो गृ॒हे भा॑ंगदु॒घस्य॑ गृ॒हे भ॑वति दु॒ग्धेऽभि॒जि॒त्यै
द्वे च॥ _____ [३]

दे॒व॒सु॒वा॒मे॒ता॒नि ह॒वी॑ऽषि॑ भवन्ति। ए॒ता॒व॑न्तो॒ वै दे॒वा॒ना॑ऽ
स॒वाः। त ए॒वा॒स्मै स॒वा॒न्प्र॒यच्छ॑न्ति। त ए॒न॑ऽ सु॒वन्ते।
अ॒ग्नि॒रे॒वैनं॑ गृ॒हप॑तीनाऽ सु॒वते। सो॒मो व॒न॒स्प॒ती॒नाम्।
रु॒द्रः प॑शूनाम्। बृ॒ह॒स्प॒ति॑र्वा॒चाम्। इन्द्रो॑ ज्ये॒ष्ठाना॑म्। मि॒त्रः
स॒त्याना॑म्॥ २४॥

वरु॑णो॒ धर्म॑पतीनाम्। ए॒तदे॒व सर्वं॑ भवति। स॒वि॒ता त्वा॑
प्रस॒वाना॑ऽ सु॒वता॑मि॒ति ह॒स्तं गृ॒ह्णाति॑ प्रसू॒त्यै। ये दे॒वा
दे॒वः सु॒वः स्थे॒त्याह॑। य॒था॒य॒जुरे॒वैतत्। म॒ह॒ते क्ष॒त्राय॑ म॒ह॒त
आधि॑पत्याय म॒ह॒ते जा॒न॑रा॒ज्याये॒त्याह॑। आ॒शिष॑मे॒वैता॑मा
शा॑स्ते। ए॒ष वो॑ भर॒ता राजा॑ सो॒मोऽस्माकं॑ ब्रा॒ह्म॒णा॒ना॑ऽ
राजे॒त्याह॑। तस्मा॒त्सोम॑रा॒जानो॑ ब्रा॒ह्म॒णाः। प्र॒ति॒ त्यन्ना॑म
रा॒ज्यम॑धा॒यी॒त्याह॑॥ २५॥

राज्यमेवास्मिन्प्रतिदधाति। स्वां तनुवं वरुणो अशिश्रेदित्याह। वरुणसवमेवावरुन्धे। शुचैर्मित्रस्य व्रत्यां अभूमेत्याह। शुचिमेवैनं व्रत्यं करोति। अमन्महि महत ऋतस्य नामेत्याह। मनुत एवैनम्। सर्वे व्राता वरुणस्याभूवन्नित्याह। सर्वव्रातमेवैनं करोति। वि मित्र एवैररातिमतारीदित्याह॥२६॥

अरातिमैवैनं तारयति। असूषुदन्त यज्ञियां ऋतेनेत्याह। स्वदयत्येवैनम्। व्युं त्रितो जरिमाणं न आनडित्याह। आयुरेवास्मिन्दधाति। द्वाभ्यां विमृष्टे। द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै। अग्नीषोमीयस्य चैकादशकपालस्य देवसुवां च हविषामग्नये स्विष्टकृते समवद्यति। देवताभिरेवैनमुभयतः परिगृह्णाति। विष्णुक्रमान्क्रमते। विष्णुरेव भूत्वेमाँल्लोकानभिजयति॥२७॥

सत्यानामधायीत्याहातारीदित्याह क्रमत एकं च॥—————[४]

अर्थेतः स्थेति जुहोति। आहुत्यैवैनं निष्क्रीयं गृह्णाति। अथो हविष्कृतानामेवाभिघृतानां गृह्णाति। वहन्तीनां गृह्णाति। एता वा अपा९ राष्ट्रम्। राष्ट्रमेवास्मै गृह्णाति। अथो

श्रियं मे वै न मभिर्वहन्ति। अपां पतिरसीत्याह। मिथुनमेवाकः।
वृषां ऽस्यूर्मिरित्याह॥ २८॥

ऊर्मिमन्तं मे वै न करोति। वृषसेनो ऽसीत्याह। सेनामेवास्य
संश्यति। ब्रजक्षितः स्थेत्याह। एता वा अपां विशः।
विशमेवास्मै पर्यूहति। मरुतामोजः स्थेत्याह। अन्नं वै
मरुतः। अन्नमेवावरुन्धे। सूर्यवर्चसः स्थेत्याह॥ २९॥

राष्ट्रमेव वर्चस्व्यकः। सूर्यत्वचसः स्थेत्याह। सत्यं वा एतत्।
यद्वर्षति। अनृतं यदातपति वर्षति। सत्यानृते एवावरुन्धे।
नैनं सत्यानृते उदिते हिंस्तः। य एवं वेद। मान्दाः
स्थेत्याह। राष्ट्रमेव ब्रह्मवर्चस्यकः॥ ३०॥

वाशाः स्थेत्याह। राष्ट्रमेव वश्यकः। शक्ररीः स्थेत्याह। पशवो
वै शक्ररीः। पशूनेवावरुन्धे। विश्वभृतः स्थेत्याह। राष्ट्रमेव
पयस्व्यकः। जनभृतः स्थेत्याह। राष्ट्रमेवेन्द्रियाव्यकः।
अग्नेस्तेजस्याः स्थेत्याह॥ ३१॥

राष्ट्रमेव तेजस्व्यकः। अपामोषधीनां रसः स्थेत्याह।
राष्ट्रमेव मध्व्यमकः। सारस्वतं ग्रहं गृह्णाति। एषा
वा अपां पृष्ठम्। यत्सरस्वती। पृष्ठमेवैनं समानानां

करोति। षोडशभिर्गृह्णाति। षोडशकलो वै पुरुषः।
 यावानेव पुरुषः। तस्मिन्वीर्यं दधाति। षोडशभिर्जुहोति
 षोडशभिर्गृह्णाति। द्वात्रिंशत्सम्पद्यन्ते। द्वात्रिंशदक्षरा-
 ऽनुष्टुक्। वागनुष्टुप्सर्वाणि छन्दांसि। वाचैवैनं
 सर्वेभिश्छन्दोभिरभिषिञ्चति॥ ३२॥

ऊर्मिरित्याहुः सूर्यवर्चसः स्थेत्याह ब्रह्मवर्चस्यं कस्तेजस्याः स्थेत्याहैव पुरुषः पदं च॥—[५]

देवीरापः सं मधुमतीर्मधुमतीभिः सृज्यध्वमित्याह।
 ब्रह्मणैवैनाः संसृजति। अनाधृष्टाः सीदतेत्याह। ब्रह्मणैवैनाः
 सादयति। अन्तरा होतुंश्च धिष्णियं ब्राह्मणाच्छुंसिनंश्च
 सादयति। आग्नेयो वै होता। ऐन्द्रो ब्राह्मणाच्छुंसी। तेजसा
 चैवेन्द्रियेण चोभयतो राष्ट्रं परिगृह्णाति। हिरण्येनोत्पुनाति।
 आहुत्यै हि पवित्राभ्यामुत्पुनन्ति व्यावृत्त्यै॥ ३३॥

शतमानं भवति। शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः। आयुष्येवेन्द्रिये
 प्रतितिष्ठति। अनिभृष्टमसीत्याह। अनिभृष्टं ह्येतत्। वाचो
 बन्धुरित्याह। वाचो ह्येष बन्धुः। तपोजा इत्याह। तपोजा
 ह्येतत्। सोमस्य दात्रमसीत्याह॥ ३४॥

सोमस्य ह्येतद्दात्रम्। शुक्रा वः शुक्रेणोत्पुनामीत्याह। शुक्रा

ह्यापः। शुक्रं हिरण्यम्। चन्द्राश्चन्द्रेणेत्याह। चन्द्रा ह्यापः।
चन्द्रं हिरण्यम्। अमृता अमृतेनेत्याह। अमृता ह्यापः।
अमृतं हिरण्यम्॥ ३५॥

स्वाहा राजसूयायेत्याह। राजसूयाय ह्येना उत्पुनाति।
सधमादौ द्युम्निनीरूर्ज एता इति वारुण्यर्चा गृह्णाति।
वरुणसवमेवावरुन्धे। एकया गृह्णाति। एकधैव यजमाने
वीर्यं दधाति। क्षत्रस्योल्बंमसि क्षत्रस्य योनिरसीति तार्प्यं
चोष्णीषं च प्रयच्छति सयोनित्वाय। एकशतेन दर्भपुञ्जीलैः
पवयति। शतायुर्वै पुरुषः शतवीर्यः। आत्मैकशतः॥ ३६॥

यावानेव पुरुषः। तस्मिन्वीर्यं दधाति। दध्याशयति।
इन्द्रियमेवावरुन्धे। उदुम्बरमाशयति। अन्नाद्यस्यावरुद्धौ।
शष्पाण्याशयति। सुराबलिमेवैनं करोति। आविद एता
भवन्ति। आविदमेवैनं गमयन्ति॥ ३७॥

अग्निरेवैनं गार्हपत्येनावति। इन्द्र इन्द्रियेण। पूषा पशुभिः।
मित्रावरुणौ प्राणापानाभ्याम्। इन्द्रो वृत्राय वज्रमुदयच्छत्।
स दिवमलिखत्। सौर्यम्णः पन्था अभवत्। स आविन्ने
द्यावापृथिवी धृतव्रते इति द्यावापृथिवी उपाधावत्। स

आभ्यामेव प्रसूत इन्द्रो वृत्राय वज्रं प्राहरत्। आविन्ने
द्यावापृथिवी धृतव्रते इति यदाह॥३८॥

आभ्यामेव प्रसूतो यजमानो वज्रं भ्रातृव्याय प्रहरति। आविन्ना
देव्यदितिर्विश्वरूपीत्याह। इयं वै देव्यदितिर्विश्वरूपी।
अस्यामेव प्रति तिष्ठति। आविन्नोऽयमसावामुष्यायणोऽस्यां
विश्यस्मिन्नाष्ट्र इत्याह। विशैवेन९ राष्ट्रेण समर्धयति।
महते क्षत्राय महत आधिपत्याय महते जानराज्यायेत्याह।
आशिषमेवैतामा शास्ते। एष वो भरता राजा सोमोऽस्माकं
ब्राह्मणाना९ राजेत्याह। तस्मात्सोमराजानो ब्राह्मणाः॥३९॥

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्न इति धनुः प्रयच्छति विजित्यै।
शत्रुबाधनाः स्थेतीषून्। शत्रून्नेवास्य बाधन्ते। पात मा प्रत्यञ्च
पात मा तिर्यञ्चमन्वञ्च मा पातेत्याह। तिस्रो वै शरव्याः।
प्रतीची तिरश्च्यनूची। ताभ्य एवैनं पान्ति। दिग्भ्यो मा
पातेत्याह। दिग्भ्य एवैनं पान्ति। विश्वाभ्यो मा नाष्ट्राभ्यः
पातेत्याह। अपरिमितादेवनं पान्ति। हिरण्यवर्णावुषसां
विरोक इति त्रिष्टुभा बाहू उद्गृह्णाति। इन्द्रियं वै वीर्यं
त्रिष्टुक्। इन्द्रियमेव वीर्यमुपरिष्ठादात्मन्धत्ते॥४०॥

व्यावृत्तैः दात्रमसीत्याहामृतः५ हिरण्यमेकशतो गमयन्त्याहं ब्राह्मणा नाष्टाभ्यः पातेत्याह चत्वारि
च॥

[६]

दिशो व्यास्थापयति। दिशामभिजित्त्यै। यदनु प्रक्रामेत्।
अभि दिशो जयेत्। उत्तु माद्येत्। मनसाऽनु प्रक्रामति।
अभि दिशो जयति। नोन्माद्यति। समिधमा तिष्ठेत्याह। तेजं
एवावरुन्धे॥४१॥

उग्रामा तिष्ठेत्याह। इन्द्रियमेवावरुन्धे। विराजमातिष्ठेत्याह।
अन्नाद्यमेवावरुन्धे। उर्दीचीमा तिष्ठेत्याह। पशूनेवावरुन्धे।
ऊर्ध्वामातिष्ठेत्याह। सुवर्गमेव लोकमभिजयति। अनूज्झिहीते।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै॥४२॥

मारुत एष भवति। अन्नं वै मरुतः। अन्नमेवावरुन्धे।
एकविंशतिकपालो भवति प्रतिष्ठित्यै। योऽरण्येऽनुवाक्यो
गुणः। तं मध्यत उपदधाति। ग्राम्यैरेव पशुभिरारण्यान्पशून्परि
गृह्णाति। तस्माद्ग्राम्यैः पशुभिरारण्याः पशवः परिगृहीताः।
पृथिवैन्यः। अभ्यषिच्यत॥४३॥

स राष्ट्रं नाभवत्। स एतानि पार्थान्यपश्यत्। तान्यजुहोत्।
तैर्वै स राष्ट्रमभवत्। यत्पार्थानि जुहोति। राष्ट्रमेव भवति।

बा॒रु॒ह॒स्प॒त्यं पूर्वे॑षामुत्त॒मं भ॑वति। ऐ॒न्द्रमु॒त्तरे॑षां प्रथ॒मम्।
ब्रह्म॑ चै॒वास्मै॑ क्ष॒त्रं च॑ स॒मीची॑ दधाति। अथो॒ ब्रह्म॑न्ने॒व क्ष॒त्रं
प्रति॑ष्ठापयति॥ ४४॥

ष॒दुर॒स्ता॑दभिषे॒कस्य॑ जुहोति। षडु॒परि॑ष्ठात्। द्वा॒द॒श
सम्प॑द्यन्ते। द्वा॒द॒श मा॒साः संव॑त्स॒रः। सं॒व॒त्स॒रः खलु॑ वै
दे॒वानां॑ पूः। दे॒वाना॑मे॒व पु॒रं मध्य॑तो व्य॒व॑स॒र्पति॑। तस्य॑ न
कु॒तश्च॑नोपा॒व्या॒धो भ॑वति। भू॒ताना॑मवे॒ष्टीर्जु॑होति। अत्रा॑त्र॒ वै
मृ॒त्युर्जा॑यते। यत्र॑यत्रै॒व मृ॒त्युर्जा॑यते। तत॑ ए॒वैन॑मव॒यज॑ते।
तस्मा॑द्राज॒सू॒र्ये॒नेजा॒नो ना॑भिच॑रि॒त॒वै। प्र॒त्यगे॑नमभिचा॒रः
स्तृ॑णुते॥ ४५॥

रु॒न्धे सम॑ष्ट्या असिच्यत स्थापयति जायते पञ्च च॥ [७]

सोम॑स्य॒ त्विषि॑रसि॒ तवे॑व मे॒ त्विषि॑र्भू॒यादि॑ति शार्दूल॒-
च॒र्मोप॑स्तृणाति। यै॒व सोमे॒ त्विषिः॑। या शार्दू॑ले।
तामे॒वाव॑रुन्धे। मृ॒त्योर्वा ए॒ष वर्णः॑। यच्छा॑र्दूलः। अ॒मृत॑ः
हि॒र॒ण्यम्। अ॒मृत॑मसि मृ॒त्योर्मा पा॒हीति॑ हि॒र॒ण्यमुपा॑स्यति।
अ॒मृत॑मे॒व मृ॒त्योर॒न्तर्ध॑त्ते। श॒तमा॑नं भवति॥ ४६॥

श॒तायुः॑ पु॒रुषः॑ श॒तेन्द्रि॑यः। आयु॑ष्ये॒वेन्द्रि॑ये प्र॒ति॑तिष्ठति।
 दि॒द्योन्मा॑ पा॒हीत्यु॑परि॒ष्टादधि॑ नि॒दधा॑ति। उ॒भय॑त ए॒वास्मै॑
 शर्म॑ दधाति। अवे॑ष्टा द॒न्दशू॒का इति॑ क्ली॒बः सी॒सैन॑
 वि॒ध्यति॑। द॒न्दशू॒काने॒वाव॑यजते। तस्मा॑त्क्ली॒बं द॑न्द॒शूका॑
 द॒शु॒काः। नि॒रस्तं॑ न॒मुचेः॑ शिर॒ इति॑ लोहि॒ताय॑सं
 नि॒रस्य॑ति। पा॒प्मान॑मे॒व न॒मुचिं॑ नि॒रव॑दयते। प्रा॒णा आ॒त्मनः॑
 पूर्वे॑ऽभि॒षिच्य॑ इत्या॑हुः॥४७॥

सोमो॑ रा॒जा वरु॑णः। दे॒वा ध॑र्म॒सुव॑श्च॒ ये। ते ते॒ वाच॑ः
 सु॒वन्तां॑ ते ते॑ प्रा॒णः सु॑वन्ता॒मित्या॑ह। प्रा॒णाने॒वाऽऽत्म॑नः
 पूर्वा॑न॒भिषि॑ञ्चति। यद्व्या॑त्। अ॒ग्नेस्त्वा॒ तेज॑सा॒ऽभिषि॑ञ्चामीति॑।
 तेज॑स्व्ये॒व स्या॑त्। दु॒श्चर्मा॑ तु भ॒वेत्। सोम॑स्य॒ त्वा
 द्यु॒म्नेना॒भिषि॑ञ्चामीत्या॑ह। सौ॒म्यो वै दे॒वत॑या॒ पुरु॑षः॥४८॥

स्वयै॑वैनं॑ दे॒वत॑या॒ऽभिषि॑ञ्चति। अ॒ग्नेस्तेज॑सेत्या॑ह। तेजं॑
 ए॒वास्मि॑न्दधाति। सूर्य॑स्य॒ वर्च॑सेत्या॑ह। वर्चं॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति।
 इन्द्र॑स्येन्द्रि॒येणे॑त्या॑ह। इन्द्रि॒यमे॒वास्मि॑न्दधाति। मि॒त्रावरु॑ण-
 योर्वी॒र्ये॑णा॒ह। वी॒र्यमे॒वास्मि॑न्दधाति। म॒रुता॒मोज॑सेत्या॑ह॥४९॥
 ओजं॑ ए॒वास्मि॑न्दधाति। क्ष॒त्राणां॑ क्ष॒त्रप॑तिरसीत्या॑ह।

क्षत्राणामेवैनं क्षत्रपतिं करोति। अतिं दिवस्पाहीत्याह।
 अत्यन्यान्पाहीति वावैतदाह। समाववृत्रन्नधरागुदीचीरित्याह।
 राष्ट्रमेवास्मिन्ध्रुवमंकः। उच्छेषणेन जुहोति। उच्छेषणभागो
 वै रुद्रः। भागधेयेनैव रुद्रं निरवदयते॥५०॥

उदङ्घुरेत्याग्नीद्धे जुहोति। एषा वै रुद्रस्य दिक्। स्वायामेव
 दिशि रुद्रं निरवदयते। रुद्र यत्ते क्रयी परं नामेत्याह। यद्वा
 अस्य क्रयी परं नाम। तेन वा एष हिनस्ति। यः हिनस्ति।
 तेनैवैनं सह शमयति। तस्मै हुतमसि यमेष्टमसीत्याह।
 यमादेवास्य मृत्युमवयजते॥५१॥

प्रजापते न त्वदेतान्यन्य इति तस्यै गृहे जुहुयात्। यां
 कामयेत राष्ट्रमस्यै प्रजा स्यादिति। राष्ट्रमेवास्यै प्रजा
 भवति। पर्णमयेनाध्वर्युरभिषिञ्चति। ब्रह्मवर्चसमेवास्मिन्त्विषिं
 दधाति। औदुम्बरेण राजन्यः। ऊर्जमेवास्मिन्नन्नाद्यं दधाति।
 आश्वत्थेन वैश्यः। विशमेवास्मिन्पुष्टिं दधाति। नैयग्रोधेन
 जन्यः। मित्राण्येवास्मै कल्पयति। अथो प्रतिष्ठित्यै॥५२॥

भवत्याहुः पुरुष ओजसेत्याह निरवदयते यजते जन्यो द्वे च॥—————[८]

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रघ्न इति रथमुपावहरति विजित्यै।

मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशास्त्रोः प्रशिषा युनज्मीत्याह। ब्रह्मणैवैनं
 देवताभ्यां युनक्ति। प्रष्टिवाहिनं युनक्ति। प्रष्टिवाही वै देवरथः।
 देवरथमेवास्मै युनक्ति। त्रयोऽश्वा भवन्ति। रथश्चतुर्थः। द्वौ
 संव्येष्ठसारथी। षट्थसम्पद्यन्ते॥५३॥

षड्वा ऋतवः। ऋतुभिरेवैनं युनक्ति। विष्णुक्रमान्क्रमते।
 विष्णुरेव भूत्वेमाँल्लोकानभिजयति। यः क्षत्रियः प्रतिहितः।
 सौऽन्वारभते। राष्ट्रमेव भवति। त्रिष्टुभाऽन्वारभते। इन्द्रियं
 वै त्रिष्टुक्। इन्द्रियमेव यजमाने दधाति॥५४॥

मरुतां प्रसवे जेषमित्याह। मरुद्भिरेव प्रसूत उज्जयति। आसं
 मन इत्याह। यदेव मनसैप्सीत्। तदापत्। राजन्यं जिनाति।
 अनाक्रान्त एवाक्रमते। वि वा एष इन्द्रियेण वीर्येणर्ध्यते। यो
 राजन्यं जिनाति। समहमिन्द्रियेण वीर्येणेत्याह॥५५॥

इन्द्रियमेव वीर्यमात्मन्धत्ते। पशूनां मन्युरसि तवेव मे
 मन्युर्भूयादिति वाराही उपानहावुपं मुञ्चते। पशूनां वा एष
 मन्युः। यद्वराहः। तेनैव पशूनां मन्युमात्मन्धत्ते। अभि वा
 इयं सुषुवाणं कामयते। तस्येश्वरेन्द्रियं वीर्यमादातोः।

वारा॑ही उपा॑नहावुप॑मुञ्चते। अ॒स्या ए॒वान्त॑र्धत्ते। इन्द्रि॒यस्य॑
वीर्य॑स्याना॑त्यै॥५६॥

नमो॑ मा॒त्रे पृथि॒व्या इत्या॒हाहि॑सायै। इय॑द॒स्यायु॑र॒स्यायु॑र्मे
धेही॑त्याह। आयु॑रे॒वात्म॑न्धत्ते। ऊ॒र्गस्य॑ूर्जं मे धेही॑त्याह।
ऊ॒र्जमे॑वात्म॑न्धत्ते। यु॒ङ्क्षि॑ व॒र्चोऽसि॑ व॒र्चो मयि॑ धेही॑त्याह।
व॒र्च ए॒वात्म॑न्धत्ते। ए॒कधा ब्र॒ह्मण॑ उप॑हरति। ए॒कधै॒व
यज॑मान॒ आयु॑रूर्जं व॒र्चो दधा॑ति। र॒थवि॑मो॒चनी॑या जुहोति॒
प्रति॑ष्ठित्यै॥५७॥

त्रयोऽश्वा॑ भवन्ति। रथ॑श्चतु॒र्थः। तस्मा॑च्चतु॒र्जुहो॑ति। यदु॒भौ
स॒हाव॑तिष्ठे॒ताम्। स॒मानं लो॒कमि॑याताम्। स॒ह सङ्ग॑ही॒त्रा
र॒थवा॑ह॒ने र॒थमा॑दधाति। सु॒वर्गा॑दिवैनं लो॒काद॑न्तर्दधाति।
ह॒सः शु॒चिष॑दित्यादधाति। ब्र॒ह्मणै॒वैन॑मुपाव॒हर॑ति। ब्र॒ह्मणा॑-
ऽऽद॑धाति। अति॑च्छन्द्साऽऽद॑धाति। अति॑च्छन्दा॒ वै सर्वा॑णि
छन्दा॑सि। सर्वे॑भिरे॒वैनं॑ छन्दो॑भि॒राद॑धाति। वर्ष्म॑ वा
ए॒षा छ॑न्द॒साम्। यदति॑च्छन्दाः। यदति॑च्छन्द्सा॒ दधा॑ति।
वर्ष्मै॒वैनं॑ स॒माना॑ना॒ करो॑ति॥५८॥

पृथन्ते दधाति वीर्येणेत्याहानाँत्ये प्रतिष्ठित्यै ब्रह्मणाऽऽदधाति सप्त च॥—————[९]

मित्रोऽसि वरुणोऽसीत्याह। मैत्रं वा अहः। वारुणी रात्रिः।
अहोरात्राभ्यामेवैनमुपावहरति। मित्रोऽसि वरुणोऽसीत्याह।
मैत्रो वै दक्षिणः। वारुणः सव्यः। वैश्वदेव्यामिक्षा। स्वमेवैनौ
भागधेयमुपावहरति। समहं विश्वैर्देवैरित्याह॥५९॥

वैश्वदेव्यो वै प्रजाः। ता एवाद्याः कुरुते। क्षत्रस्य नाभिरसि
क्षत्रस्य योनिरसीत्यधीवासमास्तृणाति सयोनित्वाय।
स्योनामा सीद सुषदामा सीदेत्याह। यथायजुरेवैतत्।
मा त्वा हिंसीन्मा मा हिंसीदित्याहाहिंसायै।
निषंसाद धृतव्रतो वरुणः पुस्त्यास्वा साम्राज्याय
सुक्रतुरित्याह। साम्राज्यमेवैनं सुक्रतुं करोति।
ब्रह्मा(३)न्त्वं राजन्ब्रह्माऽसि सविताऽसि सत्यसंव
इत्याह। सवितारमेवैनं सत्यसंव करोति॥६०॥

ब्रह्मा(३)न्त्वं राजन्ब्रह्माऽसीन्द्रोऽसि सत्यौजा इत्याह।
इन्द्रमेवैनं सत्यौजसं करोति। ब्रह्मा(३)न्त्वं
राजन्ब्रह्माऽसि मित्रोऽसि सुशेव इत्याह। मित्रमेवैनं
सुशेवं करोति। ब्रह्मा(३)न्त्वं राजन्ब्रह्मासि वरुणोऽसि

स॒त्यध॒र्मे॒त्याह॑। वरु॑णमे॒वैन॑ꣳ स॒त्यध॑र्माणं करोति।
 स॒वि॒ताऽसि॑ स॒त्यस॑व इत्या॒ह। गा॒य॒त्रीमे॒वैतेना॑भि
 व्याह॑रति। इन्द्रो॑ऽसि स॒त्यौजा॑ इत्या॒ह। त्रि॒ष्टुभ॑मे॒वैतेना॑भि
 व्याह॑रति॥६१॥

मि॒त्रो॑ऽसि सु॒शेव॑ इत्या॒ह। जग॑तीमे॒वैतेना॑भि व्याह॑रति।
 स॒त्यमे॒ता दे॒वताः॑। स॒त्यमे॒तानि॑ छ॒न्दाꣳसि॑। स॒त्यमे॒वाव॑रुन्धे।
 वरु॑णोऽसि स॒त्यध॒र्मे॒त्याह॑। अ॒नु॒ष्टुभ॑मे॒वैतेना॑भि व्याह॑रति।
 स॒त्या॒नृ॒ते वा अ॑नु॒ष्टुप्। स॒त्या॒नृ॒ते वरु॑णः। स॒त्या॒नृ॒ते
 ए॒वाव॑रुन्धे॥६२॥

नैन॑ꣳ स॒त्या॒नृ॒ते उ॑दि॒ते हि॑ꣳस्तः। य ए॒वं वेद॑। इन्द्र॑स्य
 वज्रो॑ऽसि वा॒र्त्रघ्न॑ इति॒ स्फ्यं प्रय॑च्छति। वज्रो॒ वै स्फ्यः॑।
 वज्रे॑णै॒वास्मा॑ अ॒वर॑प॒रꣳ रन्ध॑यति। ए॒वꣳ हि तच्छे॑यः। यद॑स्मा
 ए॒ते र॒ध्येयुः॑। दि॒शोऽभ्य॑यꣳ रा॒जाऽभू॑दिति॒ पश्चा॑क्षान्प्रयच्छति।
 ए॒ते वै सर्वे॑ऽयाः॑। अ॒प॑रा॒जायि॑नमे॒वैन॑ करोति॥६३॥

ओ॒दन॑मुद्ध॒वते॑। प॒रमे॒ष्ठी वा ए॒षः। यदो॑दनः। प॒रमा॑मे॒वैन॑ꣳ
 श्रियं॑ गमयति। सु॒श्लो॒काँ(४) सु॒मङ्ग॑लाँ(४) स॒त्यरा॑जा(३)-
 नित्या॑ह। आ॒शिष॑मे॒वैता॑मा शा॑स्ते। शौ॒नः शे॒पमा॑ख्यापयते।

वरुणपाशादेवैनं मुञ्चति। परः शतं भवति। शतायुः
 पुरुषः शतेन्द्रियः। आयुष्येवेन्द्रिये प्रति तिष्ठति। मारुतस्य
 चैकविंशतिकपालस्य वैश्वदेव्यै चामिक्षाया अग्नये
 स्विष्टकृते समवद्यति। देवताभिरेवैनमुभयतः परि गृह्णाति।
 अपान्नप्रे स्वाहोर्जो नप्रे स्वाहाऽग्नये गृहपतये स्वाहेति
 तिस्र आहुतीर्जुहोति। त्रय इमे लोकाः। एष्वेव लोकेषु प्रति
 तिष्ठति॥ ६४॥

देवैरित्याह सत्यसंव करोति त्रिष्टुभमेवैतेनाभि व्याहरति सत्यानृते एवावरुन्धे करोति शतेन्द्रियः
 षट् च॥ [१०]

एतद्ब्राह्मणानि धात्रे रत्निनान्देवसुवामर्थतो देवीर्दिशः सोमस्येन्द्रस्य मित्रो दश॥ १०॥

एतद्ब्राह्मणानि वैष्णवं त्रिकपालमन्त्रं वै पूषा वाशाः स्थेत्याह दिशो व्यास्थापयत्युदङ्घरेत्य
 ब्रह्मा(३)न्त्व९ राजञ्चतुष्पष्टिः॥ ६४॥

एतद्ब्राह्मणानि प्रतितिष्ठति॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके सप्तमः

प्रपाठकः समाप्तः॥

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>